

I TARPTAUTINIS SIMPOZIUMAS „LENKIJA – LIETUVA“ („POLSKA – LITWA“) TORŪNĖS MIKALOJAUS KOPERNIKO UNIVERSITETE

Rimantas Sliužinskas

Klaipėdos universitetas

2005 m. spalio 13–14 d. Torūnės Mikalojaus Koperniko universitete (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, UMK) buvo surengtas I tarptautinis simpoziumas „Lenkija – Lietuva“ („Polska – Litwa“). Simpoziumo sumanytojas ir rengėjas – UMK Istorijos fakultetas (Wydział Historii UMK) ir jo dekanas prof. habil. dr. Waldemar Rezmer.

Simpoziume dalyvavo ir mokslinius pranešimus skaitė apie 40 istorikų, politologų, kultūrologų ir etnologų iš abiejų šalių mokslo institucijų.

Lenkijai atstovavo mokslininkai iš Mikalojaus Koperniko universiteto Torūnėje (UMK), Baltstogės universiteto (UB), Jogailaičių universiteto Krokovoje (UJ), Marijos Kiuri-Sklodovskos universiteto Liubline (UMCS), Varmijos-Mozūrijos universiteto Olštynė (UWM), Palenkės universiteto (Uniwersytet Podlaski, Siedlce, UP) ir Šventojo Kryžiaus akademijos Piotrkovo Trybunalskio filialo Istorijos instituto (Instytut Historii Filii Akademii Świętokrzyskiej w Piotrkowie Trybunalskim, IHFAS).

Lietuvai atstovavo Vytauto Didžiojo universiteto (VDU), Lietuvos istorijos instituto (LII), Mykolo Rōmerio universiteto (MRU) ir Klaipėdos universiteto (KU) mokslininkai.

Konferencijoje buvo aptarta plati istorinių, politinių ir kultūrinių Lenkijos ir Lietuvos santykių problematika. Verta pabrėžti, kad visi pranešimai bei diskusijos buvo atviri ir išsamūs, tačiau korektiški ir pagarbūs visų konferencijos dalyvių atžvilgiu. Buvo galima įsitikinti, kad tiek lenkų, tiek ir lietuvių naujosios kartos mokslininkai yra atsiriboję nuo bet kokių praėjusio amžiaus abiejų šalių įtemptų tarpusavio santykių ir sudėtingos istorijos stereotipų ir neturi išankstinės neigiamos nuostatos bet kokių tiriamų problemų aspektais. Tai ypač svarbu abiem nepriklausomoms valstybėms, šiuo metu lygiaverčiais pagrindais bendradarbiaujančioms tiek geros kaimynystės lygmeniu, tiek ir visos Europos Sąjungos bei NATO ekonominėse, politinėse bei karinėse struktūrose.

Simpoziumo istorijos sekcijoje vyravo plati politinės, socialinės ir karinės istorijos pranešimų tematika.

Prof. habil. dr. Jan Tęgowski (UB) pateikė savo istorinių tyrimų duomenis apie Lietuvos ir Mazovijos aukštuomenės giminystės ryšius XIV–XV amžiuje. Dr. Jonas Drungilas (LII) skaitė pranešimą apie lenkų kilmės aukštuomenės pirmųjų kartų įsigalėjimą Žemaitijoje XVI–XVII a. Prof. dr. Jūratė Kiaupienė (LII) tyrė Jogailaičių giminės ir LDK gyventojų politinės genezės aspektus. Doktorantas Władysław Berkowski (UMCS) savo mokslinių tyrimų objektu yra pasirinkęs Volynės žemės vietą LDK ir Lenkijos Karalystės muitinės sistemoje (XVI a. – XVII a. pirmoji pusė). Prof. habil. dr. Stanisław Alexandrowicz (UMK) aptarė LDK kartografijos XVI–XVIII a. faktus. Dr. Agnius Urbanavičius (LII) tyrė *civis novus* (naujųjų piliečių) 1661–1795 m. atsiradimo Vilniuje iš Prūsijos Karalystės aspektus. Dr. Rūstis Kamuntavičius (VDU) aptarė Lietuvos politinio statuso Abiejų Tautų Respublikoje problematiką prancūzų ir italų interpretacijų (XVII a. antroji pusė –

XVIII a.) aspektais. Prof. dr. Zigmantas Kiaupa (VDU) nagrinėjo dviejų valstybių ir trijų provincijų santykius Abiejų Tautų Respublikoje (XVIII a.). Dr. Ramunė Šmigelskytė-Stukienė (LII) aptarė sąvokas „Didžioji Kunigaikštystė“ ir „Lietuvos Provincija“ paskutinio Abiejų Tautų Respublikos padalijimo laikotarpio politiniuose raštuose. Doc. dr. Rimantas Miknys (LII) kalbėjo naujos lietuvių istoriografijos XIX a. pabaigos – XX a. pirmosios pusės laikotarpiu tautinės politikos klausimais.

XX a. pradžios ir tarpukario problematika buvo aptarta antrojo konferencijos tematinio pogrupio pranešimuose. Dr. Andrzej Pukszo (VDU) aptarė žemėvaldos nuostatas Lietuvoje 1914–1920 m. politinių permainų kontekste. Dr. Dorota Michaluk (UMK) nagrinėjo Baltarusijos – Lietuvos valstybinės sienos nustatymo problemas 1918–1919 m. Baltarusijos LR valdžios požiūriu. Prof. dr. Antanas Kulakauskas (MRU) iškėlė retorinį klausimą: ar po Pirmojo pasaulinio karo galėjo būti atkurta Abiejų Tautų Respublika? Dr. Wojciech Olszewski (UMK) tyrė LDK teritorinių valdų ribas tarpukario Lenkijos etninės minties kontekste. Doc. dr. Pranas Janauskas (VDU) pateikė savo surinktus duomenis apie lenkų kilmės asmenis 1918–1940 m. Kauno miesto savivaldybės administracijoje. Prof. habil. dr. Zbigniew Karpus (UMK) aptarė Lietuvos ir Lenkijos tarpvalstybinius santykius 1920–1926 m. Tomasz Gajownik (UWM) parengė pranešimą apie konkurencinę Lenkijos ir Lietuvos vyriausybės priešpriešą 1921–1939 m.

1939–1941 m. laikotarpio istorijai aptarti buvo skirti du pranešimai. Prof. habil. dr. Swietłana Czerwonnaja (UMK) aptarė lietuvių ir lenkų santykius Vilniuje sovietinės Rusijos įtakos sferoje (1939 m. rugsėjis – 1941 m. birželis). Prof. habil. dr. Wanda Roman (IHFAS) nagrinėjo Lietuvos vyriausybės reakcijos į Lenkijos nepriklausomybės aspiracijas 1939–1940 m. aspektus.

Pokario aktualijoms buvo skirtas prof. habil. dr. Egidijaus Aleksandravičiaus (VDU) pranešimas apie Lietuvos ir Lenkijos valstybinių santykių viziją po Antrojo pasaulinio karo emigrantų akimis.

Atgimimo ir nepriklausomybės atgavimo laikotarpio problematiką atskleidė dr. Irena Miklaszewicz (VDU), pranešime aptarusi sovietinių KGB archyvų Vilniuje medžiagą apie popiežiaus Jono Pauliaus II įtaką Lietuvos valstybės politinei raidai. Olesia Teterska (UMK) analizavo Lenkijos, Lietuvos ir Kaliningrado srities regioninio bendradarbiavimo aspektus 1991–2005 m. Dr. Anna Nadolska-Styczyńska (UMK) aptarė Lietuvos įvaizdį lenkų savimonėje, o doc. dr. Vladas Sirutavičius (LII) – žydų ir lietuvių santykių tyrimų problematiką šiuolaikinėje lietuvių istoriografijoje.

Torūnės Mikalojaus Koperniko universiteto Istorijos fakultetas daug dėmesio skyrė karinės istorijos tyrimams. Doktorantas Jarosław Centek (UMK) pateikė savo tyrimų rezultatus apie vokiečių kariuomenės evakuaciją iš Lietuvos Pirmojo pasaulinio karo pabaigoje. Dr. Wiesław Łach (UWM) aptarė neutralaus Lenkijos–Lietuvos pasienio ruožo užėmimo (1923 m. vasario mėn.) karinės ir politinės akcijos vertinimo aspektus, o prof. habil. dr. Waldemar Rezmer (UMK) – tarpukario Lietuvos karinio potencialo ir visuotinės mobilizacijos galimybes. Dr. Aleksander Smoliński (UMK) pateikė naujus ir originalius duomenis apie Lenkijos kariuomenės X, „lietuviškąjį“, ulonų pulką. Prof. habil. dr. Maciej Szczurowski (IHFAS) aptarė Lietuvos vyriausybės ir visuomenės santykį su 1939 m. rugsėjo mėn. internuotais lenkų kariais, o dr. Adam Bobryk (UP) – Lenkijos ir Lietuvos karinį bendradarbiavimą Lenkijos Respublikos užsienio politikos aspektu. Dr. Jonas Vaičėnionis (VDU) vertino Lenkijos ir Vokietijos karo pradžią Lietuvos kariuomenės pulkininko Kazio Griniaus (jaunesniojo) vertinimo aspektais.

Atskirą simpoziumo programos dalį sudarė kultūrologinės tematikos pranešimai. Vyravo literatūrologinės problematikos tyrimai. Doc. dr. Asija Kovtun (VDU) aptarė antropologinių paieškų

pradmenis Č. Milošo literatūrinėje kūryboje, o dr. Vaida Kamuntavičienė (VDU) – Č. Milošo gimtosios parapijos socialinio gyvenimo XX a. pirmojoje pusėje aspektus.

Etnologijos sekcijoje prof. habil. dr. Romualdas Apanavičius (VDU) atkreipė dėmesį į lenkų folkloro įtaką lietuvių tradicinės muzikos instrumentarijui. Prof. dr. Rimantas Sliužinskas (KU) tyrė lietuvių ir lenkų liaudies dainų sąsajas, nurodydamas perspektyvias lyginamųjų tyrimų galimybes. Prof. habil. dr. Regina Merkienė (LII) kalbėjo apie tradicines Joninių šventes Lietuvoje ir jos etnokultūrinius atitikmenis atskiruose Lenkijos etnografiniuose regionuose. Dr. Laima Anglickienė (VDU) aptarė stereotipinius lenko įvaizdžius lietuvių tautosakoje. Jai antrino dr. Krzysztof Buchowski (UB), pateikęs savo tyrimų duomenis apie istorinius lenkų ir lietuvių tarpusavio įvaizdžių stereotipus. Greta Lemanaitė (UJ) išsamiai pristatė lietuvių ir lenkų tradicinės virtuvės ypatumus.

Mokslinių straipsnių rinkinys simpoziumo metu susiformavusiomis tyrimų temomis turėtų būti paskelbtas Torūnės Mikalojaus Koperniko universitete. Tuo žadėjo pasirūpinti simpoziumo organizacinio ir mokslinio komiteto pirmininkas, UMK Istorijos fakulteto dekanas prof. habil. dr. Waldemar Rezmer. Šios medžiagos paskelbimas mokslinėje spaudoje neabejotinai prisidės prie naujų istorinės praeities nesąlygotų, Lenkijos ir Lietuvos istorijos bei kultūros aspektų tyrimų.

Kitas, II, UMK simpoziumas apie Lenkijos ir Lietuvos istorijos bei kultūros sąsajas bus surengtas Torūnėje 2007 m. rudenį. Tradicija bus tęsiama, nes temų pranešimams bei moksliniams straipsniams tiek Lenkijos, tiek ir Lietuvos istorikai bei kultūros tyrinėtojai turi dar labai daug. Tikimės su savo kolegomis iš Lenkijos ir kitų Baltijos regiono šalių vis dažniau susitikti ir Klaipėdos universitete, Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto ir kitų KU padalinių rengiamuose mokslo renginiuose. Lietuvos ir Lenkijos mokslininkų produktyvaus bendradarbiavimo tradicija, tikėkimės, bus tęsiama ir kitose abiejų šalių mokslo institucijose bei universitetuose.